

ПРО НОРМОТВОРЧИСТЬ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ

ON RULE-MAKING IN THE FIELD OF CONVICTED PERSONS' RIGHTS PROTECTION IN UKRAINE

Лисодєд О.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті аналізуються зміни й доповнення, внесені в Кримінально-виконавчий кодекс України за останні три роки відносно інституту правового статусу засуджених в Україні. Вказується на недоліки окремих норм Кримінально-виконавчого кодексу України, протиріччя, які виникли у Кримінально-виконавчому кодексі України в зв'язку з прийняттям певних законів України, пропонуються шляхи їх вирішення.

Ключові слова: Кримінально-виконавчий кодекс України, правовий статус засуджених, права засуджених, пробація, штраф, арешт, позбавлення волі.

В статье анализируются изменения и дополнения, внесенные в Уголовно-исполнительный кодекс Украины за последние три года относительно правового статуса осужденных в Украине. Указывается на недостатки отдельных норм Уголовно-исполнительного кодекса Украины, противоречия, которые возникли в Уголовно-исполнительном кодексе Украины в связи с принятием определенных законов Украины, предлагаются пути их решения.

Ключевые слова: Уголовно-исполнительный кодекс Украины, правовой статус осужденных, права осужденных, пробація, штраф, арест, лишение свободы.

Alterations and amendments, introduced into the Penitentiary Code of Ukraine over the last three years, concerning the institution of the legal status of convicted persons in Ukraine are analyzed in the article. The shortcomings of the particular provisions of the Penitentiary Code of Ukraine are indicated as well as collisions emerged in the Penitentiary Code of Ukraine as a result of adoption of certain laws of Ukraine; possible solutions are proposed.

Key words: Penitentiary Code of Ukraine, legal status of convicts, rights of convicts, probation, fine, arrest, deprivation of freedom.

Постановка проблеми. Питанням забезпечення прав засуджених в Україні останнім часом приділяється досить значна увага. Тільки за три останні роки за ініціативи різних суб'єктів Верховною Радою України було прийнято десять законів України, якими вносились зміни й доповнення в Кримінально-виконавчий кодекс України (далі – КВК України) і які суттєво удосконалили правовий статус засуджених, закріпили нові права засуджених, встановили гарантії чи визначили механізм реалізації вже існуючих прав засуджених, покращили порядок і умови виконання окремих видів кримінальних покарань.

Мета статті. Однак деякі з цих законів мають певні недоліки й вносять в норми КВК України протиріччя, на усунення яких хотілось би звернути увагу в даній статті.

Виклад основного матеріалу. 8 квітня 2014 р. був прийнятий досить серйозний Закон України № 1186-VII «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» [1], яким внесено зміни й доповнення більш ніж до 50 статей КВК України. Але закон приймався у Верховній Раді України за скороченою процедурою, за основу і в цілому, без належного обговорення, що привело, на нашу думку, до наступних проблем:

1) ст. 8 КВК України, яка встановлює основні права засуджених, була доповнена частиною п'ятою щодо заборони безпідставного примусового переривання

суду засуджених у нічний час, в тому числі виключно для здійснення перевірки засуджених, та частиною шостою, яка встановлює, що керівник адміністрації установи виконання покарань несе персональну відповідальність за розміщення засуджених, що прибули до установи, і при цьому забороняється розміщення таких осіб у приміщеннях разом із особами, що мають дві й більше судимостей, а також особами, які можуть негативно на них вплинути за своїми психологічними якостями.

Наразі вбачається, що це норми-заборони, які встановлюють обов'язки адміністрації установ виконання покарань, а не права засуджених, і тому такі норми не повинні міститися у ст. 8 КВК України. По суті ці норми на практиці можуть стосуватися здебільшого засуджених до позбавлення волі, але КВК в інших нормах встановлює, що всі новоприбулі до колонії засуджені тримаються протягом 14 діб у дільниці карантину, діагностики й розподілу окремо від інших категорій засуджених, які відбувають покарання у даній колонії (ч. 2 ст. 94 КВК України), а вперше засуджені до позбавлення волі в подальшому тримаються у виправних і виховних колоніях окремо від тих, які раніше відбували покарання у вигляді позбавлення волі (ч. 2 ст. 92 КВК України).

Є також і певна різниця між категоріями «засуджених, який має дві і більше судимостей» та «засуджених, який раніше відбував покарання у вигляді позбавлення волі». Також поняття «особа, яка може

негативно вплинути на інших засуджених за своїми психологічними якостями» є оціночним і доволі розмитим, а це все може неоднозначно застосовуватися на практиці.

Тому, на нашу думку, положення ч. 6 ст. 8 потребують виключення із КВК України, а положення ч. 5 ст. 8 стосовно засуджених до позбавлення волі можуть знайти своє втілення, наприклад, у ст. 129 КВК України. Слід також врахувати й те, що Правила внутрішнього трудового розпорядку установ виконання покарань передбачають безперервний восьмигодинний сон засуджених (п. 1 розділу V) [2];

2) ч. 1 ст. 8 КВК України доповнена новим, у порівнянні з початковою редакцією, правом на оплачувану працю, організовану відповідно до вимог законодавства про працю, в тому числі щодо тривалості, умов та оплати праці. Вказується також, що встановлюється восьмигодинний робочий день, але не більше 40 годин на тиждень, а тривалість робочого дня встановлюється з 7 до 17 години або з 6 до 16 години. На нашу думку, останні положення – це гарантії права на працю, і такі гарантії теж не повинні міститися у ст. 8 КВК України. Зокрема, у проекті Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» ці положення пропонувалося виключити, але в прийнятому на його основі Законі України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII [4] положення про тривалість робочого дня не більше восьми годин і тривалість робочого часу на тиждень не більше 40 годин залишилися;

3) у ч. 3 ст. 51 КВК України було встановлено право засуджених до арешту витратити на місяць для придбання продуктів харчування й предметів першої потреби гроші в сумі до сімдесяти відсотків мінімального розміру заробітної плати, попри те, що таке ж положення було встановлено початковою редакцією цієї ж статті в частині четвертій (була виключена Законом України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII);

4) право засуджених до арешту на одержання посилок (передач) і бандеролей чомусь опинилось у ч. 1 ст. 112 КВК України, яка регулює одержання посилок (передач) і бандеролей засудженими до позбавлення волі, а не у ч. 3 ст. 51 КВК України, яка встановлює права засуджених до арешту;

5) на момент набрання чинності КВК України встановлювалась наступна кількість побачень для засуджених до позбавлення волі: щомісяця короткострокове й один раз на три місяці тривале побачення для всіх видів виправних колоній (ст.ст. 138–140, 143 КВК України), окрім засуджених до довічного позбавлення волі, яким дозволялись тільки короткострокові побачення один раз на шість місяців (ч. 5 ст. 151 КВК України). Вказаним законом було встановлено іншу кількість побачень у ст. 110 КВК України: засудженим, що знаходяться в дільниці посиленого контролю, – одне короткострокове побачення на місяць і одне тривале на три місяці; засудженим, що знаходяться в дільниці ресоціалізації, – одне короткострокове побачення на місяць і одне тривале на два місяці; засудженим, що перебувають у дільниці соціальної адаптації

й соціальної реабілітації, – короткострокові побачення без обмежень і тривале побачення щомісяця. Проте відповідні зміни у статті 138–140 КВК України не були внесені, протиріччя було усунуто тільки Законом України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII.

Законом України від 21 січня 2010 р. № 1828-VI [5] КВК України був доповнений ст. 1511, згідно якої засуджені до довічного позбавлення волі можуть бути переведені з приміщень камерного типу, в яких тримаються дві особи, до багатомісних приміщень камерного типу виправної колонії максимального рівня безпеки з наданням дозволу на участь у групових заходах освітнього, культурно-масового та фізкультурно-оздоровчого характеру в порядку, встановленому законодавством, – після фактичного відбуття в таких приміщеннях не менш як п'ятнадцяти років строку покарання, а з багатомісних приміщень камерного типу до звичайних жилих приміщень виправної колонії максимального рівня безпеки – після фактичного відбуття в таких приміщеннях не менш як п'яти років строку покарання. Проте зміни в ст. 92 КВК України, яка регулює питання роздільного тримання засуджених до позбавлення волі у виправних і виховних колоніях, були внесені тільки Законом України від 5 вересня 2013 р. № 435-VII [6]. Законом України від 8 квітня 2014 р. № 1186-VII вищевказаний строк перебування засудженим до довічного позбавлення волі у двомісних приміщеннях камерного типу був зменшений до п'яти років, а зміни в ст. 92 КВК України були внесені тільки Законом України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII.

Закон України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» теж вніс суттєві зміни й доповнення більш ніж у 50 статей КВК України, у тому числі, як зазначалося вище, частково виправив недоліки Закону України від 8 квітня 2014 р. № 1186-VII.

Серед новацій цього закону – і зміни та доповнення до КВК України в зв'язку з запровадженням в Україні інституту пробації відповідно до Закону України «Про пробацію» [7]. Зокрема, Законом України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII встановлюється нова система органів виконання покарань: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері виконання кримінальних покарань і пробації; його територіальні органи управління; уповноважені органи з питань апробації (ст. 11 КВК України). Також розширені й повноваження уповноваженого органу з питань пробації, який замінив собою кримінально-виконавчі інспекції. Крім уже звичних повноважень кримінально-виконавчих інспекцій (виконання покарань у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських і виправних робіт, здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, а також звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років), ці органи також забезпечують: реаліза-

цію пробаційних програм стосовно осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням; проведення соціально-виховної роботи із засудженими, до яких застосовано пробацію; здійснення заходів з підготовки осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, до звільнення; направлення засуджених до обмеження волі для відбування покарання до виправних центрів у порядку ст. 57 КВК України; здійснення інших визначених законодавством заходів, спрямованих на виправлення засуджених і запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень (ст. 13 КВК України). У зв'язку з цим, відповідні зміни внесені: в статті 30–35 КВК України стосовно виконання покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; статті 36–37, 3–40 КВК України – стосовно виконання покарання у вигляді громадських робіт; статті 41–42, 44–46 КВК України – стосовно виконання виправних робіт; ст. 57 КВК України – стосовно виконання обмеження волі; статті 153–154, 156, 163–166 КВК України – щодо звільнення засуджених і здійснення контролю за їх поведінкою.

Проте в Законі України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII не було враховано те, що 2 червня 2016 р., тобто на три місяці раніше, був прийнятий новий Закон України «Про виконавче провадження» [8], який в черговий раз вніс корективи в порядок виконання покарання у вигляді штрафу. Наразі у ст. 26 КВК України встановлюється, що засуджений зобов'язаний сплатити штраф у місячний строк після набрання вироком суду законної сили й повідомити про це кримінально-виконавчу інспекцію за місцем проживання шляхом пред'явлення документа про сплату штрафу. У разі несплати засудженим штрафу у встановлений строк, суд за поданням кримінально-виконавчої інспекції розглядає питання про розстрочку виплати несплаченої суми штрафу або заміну несплаченої суми штрафу покаранням у вигляді громадських, виправних робіт або позбавлення волі відповідно до закону. Але ж кримінально-виконавчих інспекцій вже немає, а до повноважень уповноваженого органу з питань пробації контроль за виконанням штрафу не відноситься. Хто ж тоді повинен це робити?

Законом України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII ст. 116 КВК України було доповнено частиною шостою, згідно з якою засудженим, які перебувають на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров'я, не віднесених до відання центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та апробації, тривалі побачення не надаються. А днем раніше, Законом України від 6 вересня 2016 р. № 1488-VIII [9], ст. 116 КВК України теж було доповнено частиною шостою, згідно з якою за розголошення лікарської таємниці медичні працівники та інші особи установи виконання покарань, яким у зв'язку з виконанням професійних обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд і їх результати, інтимну й сімейну сторону життя засудженого до позбавлення волі, несуть цивільну, адміністративну або кримінальну

відповідальність згідно із законом. Тобто на сьогодні у ст. 116 КВК України є дві частини шостих, з різницею в набранні чинності в один день, за якими розмищується ще й частина сьома.

Законом України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII нарешті були зняті обмеження щодо витрачання засудженими до позбавлення волі грошових коштів. Встановлюється, що засуджені мають право придбавати за безготівковим розрахунком продукти харчування, одяг, взуття, білизну й предмети першої потреби на гроші, зароблені в колоніях, одержані за переказами, за рахунок пенсії та іншого доходу, без обмеження їх обсягу (ч. 1 ст. 108, ч. 1 ст. 143 КВК України). У зв'язку з цим, із ч. 1 ст. 130 КВК України виключений такий захід заохочення як дозвіл додатково витратити гроші на придбання продуктів харчування й предметів першої потреби в сумі до п'ятнадцяти відсотків мінімального розміру заробітної плати, а із ст. 130–140, ч. 2 ст. 143, ч. 6 ст. 151 КВК України – право на додаткове витрачання грошей, яке надавалось тільки при сумлінній поведінці й ставленні до праці, та ще й після відбуття певного строку покарання.

Але 6 вересня 2016 р. Верховною Радою України був прийнятий ще один закон – Закон України № 1487-VIII «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо вдосконалення порядку застосування до засуджених заходів заохочення і стягнення» [10]. За цим законом текст ст. 130 КВК України, яка встановлює заходи заохочення, що застосовуються до осіб, позбавлених волі, викладається в новій редакції, і серед заходів заохочення знову з'являється такий захід як дозвіл додатково витратити гроші на придбання продуктів харчування й предметів першої потреби в сумі до п'ятдесяти відсотків мінімального розміру заробітної плати. Даний закон набуває чинності через шість місяців з дня його опублікування, тобто з 7 квітня 2017 р.

Висновки. Безумовно, вищевказані недоліки й протиріччя повинні бути виправлені, але вже шляхом внесення наступних змін до КВК України. Було б бажано, щоб у подальшому такі зміни знову не вступали в протиріччя як з законопроектами, які вже прийняті Верховною Радою України в першому читанні, так і з тими, що ще розроблюються. Адже, як вбачається, системний аналіз положень законопроектів, направлених на регулювання окремих суспільних відносин у сфері виконання кримінальних покарань на предмет їх узгодження між собою й нормами КВК України, не проводиться ні комітетом Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, до предмету відання якого відносяться питання виконання кримінальних покарань і організація й діяльність органів та установ виконання покарань [11], ні його профільним підрозділом – підкомітетом з питань діяльності Державної пенітенціарної служби, на засіданнях яких вищезгадані закони обговорювалися ще в якості законопроектів [12, 13]. В цілому ж слід покращувати нормотворчу техніку й законопроектну роботу всім суб'єктам законодавчої ініціативи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів : Закон України від 8 квітня 2014 р. № 1186-VII // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 37. – Ст. 980.
2. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : затв. наказом Міністерства юстиції України від 29 грудня 2014 р. № 2186/5 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 4. – Ст. 88.
3. Проект закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56249 – Заголовок з екрану.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених : Закон України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII // Офіц. вісн. України. – 2016. – № 80. – Ст. 2666.
5. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо забезпечення прав засуджених осіб в установах виконання покарань : Закон України від 21 січня 2010 р. № 1828-VI // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 9. – Ст. 424.
6. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо порядку та умов відбування покарання : Закон України від 5 вересня 2013 р. № 435-VII // Офіц. вісн. України. – 2013. – № 76. – Ст. 2810.
7. Про пробачення : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 160-VIII // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 17. – Ст. 445.
8. Про виконавче провадження : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII // Офіц. вісн. України. – 2016. – № 53. – Ст. 1852.
9. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо гуманізації порядку та умов виконання покарань : Закон України від 6 вересня 2016 р. № 1488-VIII // Офіц. вісн. України. – 2016. – № 80. – Ст. 2664.
10. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо вдосконалення порядку застосування до засуджених заходів зоаохочення і стягнення : Закон України від 6 вересня 2016 р. № 1487-VIII // Офіц. вісн. України. – 2016. – № 80. – Ст. 2663.
11. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання : постанова Верховної Ради України від 4 грудня 2014 р. № 22-VIII // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 99. – Ст. 2866.
12. Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності розглянув низку законопроектів, спрямованих на гуманізацію ув'язнення та подальше реформування Державної пенітенціарної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://komzakopr.rada.gov.ua/news/main_news/73425.html – Заголовок з екрану.
13. На засіданні підкомітету з питань діяльності Державної пенітенціарної служби розглянуто питання щодо внесення поправок до законопроектів про гуманізацію пенітенціарної системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://komzakopr.rada.gov.ua/news/main_news/73554.html – Заголовок з екрану.

УДК 343.1

TO SOME THEORETICAL AND PRACTICAL PROBLEMS USING INFORMATION AND TECHNICAL RESOURCES IN THE SLOVAK CRIMINAL PROCEEDINGS

ДО ДЕЯКИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ПИТАНЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ І ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ СЛОВАЧЧИНИ

Tittlová Marcela,

*PhD, Assistant professor of Department of Public Law
Faculty of Law, Pan European University*

The present paper deals analytical treatment options and conditions use of information and technical means in criminal proceedings. It highlights some of the shortcomings of the current Slovak procedural arrangements and those presented on the basis of their own scientific analytical processing which is complemented by considerations *de lege ferenda*. It notes that legislation of such institutes, where the law of the State involved and should in any case be exact. In this connection, it is critical to the Slovak criminal procedural arrangements for the information technology resources.

Key words: information and technical resources, command, timing of application, extension orders, particulars of the order.

У статті розглядаються аналітичні варіанти обробки та умови використання інформаційно-технічних засобів у кримінальному судочинстві. У ній висвітлюються деякі недоліки сучасних словацьких процедурних механізмів, представлені на основі власної наукової аналітичної обробки, яка доповнюється міркуваннями *de lege ferenda*. Зазначається, що законодавство таких інститутів, у яких бере участь закон держави, у будь-якому разі має бути точним. У зв'язку із цим вкрай важливими для словацьких кримінально-процесуальних механізмів є інформаційно-технічні ресурси.

Ключові слова: інформаційні та технічні ресурси, команда, час застосування, розширення замовлень, докладні відомості про замовлення.

В статье рассматриваются аналитические варианты обработки и условия использования информационно-технических средств в уголовном судопроизводстве. В ней освещаются некоторые недостатки нынешних словацких процедурных механизмов, представленные на основе собственной научной аналитической обработки, которая дополняется соображениями *de lege ferenda*. Отмечается, что законодательство таких институтов, где участвует закон государства, в любом случае должно быть точным. В связи с этим крайне важными для словацких уголовно-процессуальных механизмов являются информационно-технические ресурсы.

Ключевые слова: информационные и технические ресурсы, команда, время применения, расширение заказов, подробные сведения о заказе.